

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

1. MINTAFELADATSOR

EMELT SZINT

JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI ÚTMUTATÓ

2015

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

A vizsgadolgozat javításának, értékelésének általános tudnivalói

Mindhárom feladatot javítani és értékelni kell helyesírás és íráskép szempontjából is az útmutató végén közöltek szerint.

A *Szövegértési és nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor*-t a javítási útmutató első részében közölteknek megfelelően kell javítani.

A *Műértelmező szövegalkotás*-t és a *Reflektáló szövegalkotás*-t négy szempontból kell értékelni: tartalom, szövegszerkezet, stílus, nyelvhelyesség. Tartalmi szempontból mindkét feladatot külön-külön kell értékelni, szövegszerkezet, stílus, nyelvhelyesség szerint a két szövegalkotási feladatot együtt kell értékelni.

A javító tanár az egyértelműen jónak minősített tartalmi elemeket pipával jelöli. Jónak minősíthető elem a tartalmilag helytálló, indokolható megfigyelés, következtetés, megállapítás.

Szövegértési és nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor

Olvassa el figyelmesen a következő szöveget, majd válaszoljon a kérdésekre, oldja meg a feladatokat!

V. Nagy Viktória: *Aktuális ókor*

Időnként újra kell fordítani az ókori drámákat, hogy közelebb kerülhessenek a mai nézőkhöz – vallja Karsai György klasszika-filológus, tanszékvezető egyetemi tanár, akinek nyersfordítását használta fel Térey János Euripidész Oresztészének új fordításához. A darabot Alföldi Róbert állította színpadra a Nemzeti Színházban.

[...]

– **Miért távolodtunk el az ókori daraboktól? Ilyen sokat jelent az a 2500 év, ami a születésük óta eltelt? Vagy már nem vagyunk kíváncsiak ezekre a hősökre?**

– Alapvetően a lustaság az oka. Jó tudni, hogy ezek a drámák léteznek, de könnyebb betenni a köteteket a vitrinbe, és azt mondani, hogy mindez régen történt, úgysem tudunk mit kezdeni velük. A legtöbb embernek ezek a szövegek érthetetlenek; ők csupán annyit látnak, hogy a történetek oszlopcsarnok előtt játszódnak, görögös ruhában, a kar rohangál, a görög mitológiából előlépett hősnők és hősök pedig rettentően-magasztosan szenvednek, elbuknak, elpusztulnak. Pedig ha „leporoljuk” e tragédiákat, nagyon jó színházat lehet csinálni belőlük.

– **A külföldi színházak inkább játsszák az antik szerzőket?**

– Az eltávolodás mindenhol érezhető. Valamelyest ismerem a francia, a német, az olasz, a holland, a belga, a román, a lett, a litván és orosz színházi élet ez irányú mozdulatait, ám ott sem túl sűrűn próbálkoznak. Születik néha egy-egy izgalmas Oreszteia, Antigoné, Alkésztisz vagy Médeia, de például Franciaországban ma inkább a római színház felé tekingetnek, mivel egy kiváló klasszika-filológus nemrég újr fordította a teljes Senecát, s kiderült, hogy ezek nagyszerűen játszható, a mának szóló tragédiák.

– A magyar színháztörténet melyik korszakában virágoztak az ókori tragédiák?

– Nem tudok olyan hőskorról, amikor Aiszkhüloszt, Szophoklész és Euripidészt egyszerre és folyamatosan játszották volna. De ma azért nem állunk annyira rosszul: az utóbbi években a Katonában bemutatták a Médeiát, a Bacchánsnőket, a Trakhiszi nőket, az Örkényben volt Élektra, a Nemzetiben műsoron van az Oidipusz király és az Oidipusz Kolónoszban. Nem beszélve a határon túli magyar színházak – elsősorban a sepsiszentgyörgyiek – kiváló előadásairól. Ám a palettát szélesíteni kellene, új, kevésbé ismert darabokkal.

– Ehhez mire lenne szükség?

– A színházigazgatók bátorságára és annak megfogalmazására, hogy az adott antik drámával mit akar a színház, a rendező elmondani. De sok esetben akadály a meglévő, nem mai nyelven megszólaló fordítás is – legyen az filológiai és költői szempontból bármilyen remek –, ezért néha újra kell fordítani a műveket.

– Ahogy az Oresztésszel tették?

– Vagy ahogy két éve, szintén Térey Jánossal újrafordítottuk a Trakhiszi nőket. Most, az Oresztésszel visszaértünk a kiindulóponthoz. A történet több mint húsz éve kezdődött, amikor a Katonában műsorra tűzték a darabot. Ennek kapcsán az Ókortudományi Társaság szervezett egy ülést, ahol Fodor Géza, az előadás dramaturgia Devecseri Gábor filológiai tökéletes és gyönyörű fordítását kezébe véve bemutatta, miért nem működik a darab a színpadon. Azért, mert nem ezt a nyelvet beszéljük. Nem értettem, hogy lehet az, hogy bár a fordítás filológiai pontos, a görög szöveg minden részlete benne van, költői is, még mindig nem elég a színháznak. Biztos a színházzal van baj – gondoltam. Most elkészült az új fordítás, ami egyben tisztelgés Fodor Géza emléke előtt is.

– Mi kell ahhoz, hogy az ember leüljön Euripidészt fordítani?

– Kell tudni ógörögül, magyarul és „színházul”. Nem vagyok költő, a költőséget Téreyre bízom. Kezdetben magányosan dolgoztunk, majd együtt rágtuk át magunkat a szövegen. Izgalmas volt, mindketten kellő szigorral – és persze lelkesedéssel – álltunk hozzá.

– A Devecseri-szöveg hatott?

– Vannak fordulatok, amelyeket átemeltünk Devecseritől, mert ha ő megtalálta a tökéletes megoldást, akkor bűn lett volna mást keresni. Ez nem hiúsági kérdés, sokkal fontosabb, hogy a kész szöveg érthetően, a legpontosabban és legszebben szólaljon meg. Az más kérdés, hogy a közönség hogyan fogadja majd a művet. Egy biztos: ez a szöveg olyan, amilyennek mi szerettük volna. Erre voltunk képesek annak érdekében, hogy a darab a mához szóljon, a mi nyelvünkön szülessen újjá. Szerintem egyébként normális lenne, ha – kis túlzással – minden nemzedéknek meglenne a klasszikus fordítása.

– És ha túlburjánzanak a rossz, elkorcsosult szövegek?

– Azokat ki kell szűrni; a többi már a rendező tehetségén, tudásán, lelkiismeretén és igényességén múlik. Neki kell észrevennie, hogy a szöveg mikor lépi át azt a határt, ahonnan már az értelmezését nem tudja érvényesíteni a klasszikus szerző segítségével.

– Az újrafordítás elérheti a homéroszi eposzokat, veszélybe sodorva a „jólábvértes akhájokat”?

– Nem, sőt a „rózsásujjú hajnalt” és „hókarú Nauszikaát” sem kell féltetni. Jelenleg nem látok olyan tudást és felkészültséget, amely Devecseri tökéletes Homérosz-fordításait meghaladhatná – világviszonylatban sem.

– Mi lenne a következő dráma, amit újrafordítanának?

– Szophoklész Oidipusz királyát szeretnénk elővenni. A mű Babits Mihály fordításában ismert; ám két éve egy rövid részletet lefordítottam belőle, Térey János pedig megírta a költői változatot, s

észrevettük, hogy Szophoklész „szálcásabb”, vadabb és karakteresebb annál, mint ahogy Babits mutatja. Az ő munkája gyönyörű, költői és pontos, csak éppen Oidipusz egyik legfőbb jellemzőjét, a féktelen nyersségét szelídíti magasztos hősiességgé.

A szöveg forrása: *Heti Válasz* 8. évfolyam 49. szám, 2008.

A feladatok értékelése, pontozása

- A válaszokra csak a javítási-értékelési útmutatóban megadott pontszámok, illetve részpontszámok adhatóak. Fél pont nem adható.
- A hiányzó válasz minden esetben 0 pont.
- A helyesírási hibák pontozásához a mellékletben közöltek az irányadók.
- A javító tanár csak az útmutatóval lényegében egyező tartalmú választ értékelheti pontokkal.
- Az aláhúzások is jelzik az elvárható tartalmi elemeket. A több helyes válaszlehetőséget / jel különíti el egymástól. A megfogalmazás – ahol ilyen természetű a feladat – természetesen eltérhet a javítási útmutatótól.
- A pontozásban figyelembe kell venni a válasz megfogalmazását is, amennyiben ezt az útmutató előírja.

1. Milyen két témalehetőséget készít elő a fejszöveg? Idézzé azt a két részletet, amelyekből kiderül!

1. témalehetőség: *az ókori drámák újrafordítása / Euripidész Oresztészének fordítása*

Idézet: „*Időnként újra kell fordítani az ókori drámákat / Euripidész Oresztészének új fordításához*”

2. témalehetőség: *Euripidész Oresztészének színházi bemutatója*

Idézet: „*a darabot Alföldi Róbert állította színpadra a Nemzeti Színházban*”

Minden jó témalehetőség jó idézettel 1-1 pont.

Nem adható pont, ha nem jó, vagy hiányzik akár a téma, akár az idézet.

Adható: 2, 1, 0 pont.

2. Milyen előzmények vezettek a jelenlegi szöveg létrejöttéhez? Foglalja össze időrendben, a megkezdett négy mondatban a kérdések megválaszolásával!

1. Két évtizeddel a beszélgetés előtt a Katona József Színház műsorra tűzte (Euripidész)

Oresztész című drámáját Devecseri Gábor fordításában.

MELYIK SZÍNHÁZ?

MELYIK MŰ?

MILYEN FORDÍTÁSBAN?

2. Ezt követően az Ókortudományi Társaság által szervezett ülésen Fodor Géza előadásában Devecseri fordításáról / a Devecseri-féle fordítás színpadi működésképtelenségéről

MILYEN ALKALOMMAL?

KI BESZÉLT?

MILYEN TÉMÁBAN?

3. Két évvel a beszélgetés előtt a Trakhiszi nők című drámát Karsai György és Térey János fordította le.

MELYIK MŰ?

MILYEN FORDÍTÁSBAN?

4. A beszélgetés idején a Nemzeti Színház bemutatja Euripidész Oresztész című drámáját Karsai György és Térey János fordításában.

MELYIK SZÍNHÁZ?

MELYIK DRÁMA?

MILYEN FORDÍTÁSBAN?

A válaszokban az aláhúzott tartalmi elemeknek szerepelniük kell, a megfogalmazás és a további részletezettség eltérhet az útmutatótól.

Minden lényegileg helyes tartalmú mondat 1-1 pont.

Hiányos vagy hibás tartalmú mondat 0 pont.

Adható: 4, 3, 2, 1, 0 pont.

3. Döntse el, hogy kiderül-e a riportalany véleménye a következő kérdésekről! Amennyiben talál választ, igazolja döntését a megfelelő válaszcsoport idézésével!

Mik az értékei az új fordításnak?

Van-e rá válasz a szövegben? IGEN – NEM

„a *kész szöveg érthetően, a legpontosabban és legszebben szólaljon meg*”

Mik az értékei Devecseri fordításainak?

Van-e rá válasz a szövegben? IGEN – NEM

„a fordítás *filológiailag pontos, a görög szöveg minden részlete benne van, költői is*”

Miért nehezebb újrafordítani homéroszi eposzokat, mint a görög drámákat?

Van-e rá válasz a szövegben? IGEN – NEM

—

Érzékeltethető-e egy drámaszereplő személyisége a szövegfordítással?

Van-e rá válasz a szövegben? IGEN – NEM

„*Oidipusz egyik legfőbb jellemzőjét, a féktelen nyersségét szelídíti magasztos hősiességgé*”

Minden lényegileg helyes döntés jó idézettel 1-1 pont.

Nem adható pont, ha nem jó a döntés és/vagy hiányzik az idézet.

Adható: 4, 3, 2, 1, 0 pont.

4. Fogalmazza meg néhány szóval, milyen jellemző sajátossága derül ki a szövegből

• az ókori görög színházi előadásoknak?

– a színpadi díszlet kinézete („a történetek oszlopcsarnok előtt játszódnak”)

– egyedi, különösebb jelmez nem volt („görögös ruhában”)

– a kar jelenléte („a kar rohangál”)

• az ókori görög tragédiáknak?

– a témáikat a görög mitológiából merítették („görög mitológiából előlépett hősnők és hősök”)

– témák: nagy eszmék – véres történetek (hősnők és hősök pedig rettentően-magasztosan szenvednek, elbuknak, elpusztulnak)

Minden lényegileg helyes válasz 1-1 pont. (A zárójeles idézet nem elvárás.)

Adható: 5, 4, 3, 2, 1, 0 pont.

5. „Nem tudok olyan hőskorról, amikor Aiszkhüloszt, Szophoklészt és Euripidészt egyszerre és folyamatosan játszották volna” – Indokolja meg, hogy miért épp ezt a három görög szerzőt említi együtt a tudós!

A görög tragédiaköltészet három klasszikus szerzője. / Tragikus triász. / Az ókori Athén három tragédiaköltője.

Lényegileg helyes válasz 1 pont.

Semmitmondó válasz 0 pont. (Pl. mindhárom görög, mindhárom ókori)

Adható: **1**, 0 pont.

6. Írjon rövid összefoglaló kivonatot a beszélgetésből a megadott vázlatpontokból! Összefoglalója 6-8 mondat terjedelmű legyen!

Tartalmi elemek:

- az ókori darabok általános megítélése

az ókori drámák szövege, előadása, tartalma egyaránt idegen a mai nézőtől: a szöveg érthetetlen, az előadás egysíkú, a művek hősi témái elavultak

- külföldi színházak – magyar színházi múlt

az antik drámák külföldön sem tartoznak a gyakran játszott művek közé; a magyar színháztörténetében sem volt virágzó korszakuk

- a helyzet javításának módjai

az ókori drámák mai közönséghez szóló mondanivalójának tisztázása; korszerű, mai nyelvű fordítás

- a fordítás jelentősége

a darab a mához szóljon, nyelve a jelen kor nyelve legyen, és a drámairó szándéka szerint ábrázolja a szereplők személyiségét

Az összefoglalás tartalmára a négy vázlatpont szerint 4 pont adható, a nyelvi minőségére 1 pont adható.

Amennyiben a válasz nem kifejtett, összefüggő szöveg, akkor – a tartalomtól függően – legföljebb 3 pont adható.

Adható: **5**, 4, 3, 2, 1, 0 pont.

7. a) Egy-egy szó szerkezettel értelmezze, hogy mit jelentenek az aláhúzott szavak a szövegkörnyezetben!

nagyon jó színházat lehet csinálni – *színházi előadást*

egy kiváló klasszika-filológus nemrég újrarendítette a teljes Senecát – *a szerző neve / Seneca művei*

a Katonában bemutatták a Médeiát – *a színház neve / Katona József Színház*

Most, az Oresztésszel visszaértünk a kiindulópontához – *drámacím / az Oresztész című dráma*

Minden lényegileg helyes válasz 1-1 pont.

Adható: **4**, 3, 2, 1, 0 pont.

b) Magyarázza meg, hogy miért lehetséges a szavak efféle használata!

A gyakran együtt előforduló vagy egyértelműen összetartozó szó szerkezet előtagja önállósul, fölveszi az utótag jelentését is. (Jelentéstepadás) / vagy:

Metonímia / metonimikus kapcsolat a szerző neve és a vele kapcsolatban álló fogalom között.

Lényegileg helyes válasz 1 pont.
Semmitmondó válasz 0 pont. (Pl. a nevek jelentik az egész kifejezést)
Adható: **1**, 0 pont.

8. „Az újrafordítás elérheti a homéroszi eposzokat, veszélybe sodorva a »jólábvértes akhájokat«?”
a) Értelmezze egy mondatban, hogy mit jelent a kérdésben a „veszélybe sodorva” kifejezés!

Egy új fordítás eltüntetheti a régi fordítás értékeit, közismert/megszokott/népszerű/szeretett fordulatait (pl. a közismert állandó jelzőket).

Lényegileg helyes válasz 1 pont.
Semmitmondó válasz 0 pont. (Pl. a tudós félti a fordítást)
Adható: **1**, 0 pont.

b) Döntse el, hogy a következő idézetek közül, melyik származik drámából és melyik eposzból! Két ténnyel támassza alá döntését!

A)

És minek minősítsem Phoibosz trükkjeit?
Oresztészt fölbujtotta: anyját ölje meg!
S Oresztész épp nem öregbítve hírnevét,
Ment ölni, az istennek engedelmesen.
Azóta vad betegség gyötri a szegény
Oresztészt ...

B)

Jaj, csak örökkön az isteneket vádolja az ember:
lám, Aigiszthosz is Átreidész megkért feleségét
sorsa fölött elvette, s a visszajövőt meg is ölte,
tudta pedig meredek veszedelmét, hisz megüzentük,
Argoszölő Hermészt küldtük ki, a messzirelátót,
hogy le ne döfje a hőst, s feleségét meg sose kérje:
mert hiszen Átreidészt majd megbosszulja Oresztész...

A) dráma B) eposz

Indoklás: • az eposzi versforma a hexameter
• a dráma versformája jambikus
• az eposz jellegzetes sajátossága az állandó jelző (Argoszölő Hermész, messzirelátó)
• az eposz jellegzetes sajátossága az állandó szókapcsolat (meredek veszedelmét)

Jó döntés és 2 jó indok: 2 pont.
Jó döntés és 1 jó indok: 1 pont.
Nem adható pont jó indok nélküli jó döntésért.
Rossz döntés és/vagy rossz indokok: 0 pont.
Adható: **2**, 1, 0 pont.

9.

Devecseri Gábor	Karsai György – Térey János
<p>Elektra: Nincs semmi megnevezhető vad szörnyűség, se kín, se téboly, mit reánk zudít az ég, ember-természetünk, hogy el ne bírja még. Mert lám, a boldog – és nem gúnnyal mondom ezt –,</p>	<p>Elektra: Nincs olyan néven nevezhető borzalom Nyomor, csapás, isten kiszabta szenvedés Melynek súlyát az ember nem viselte még. Mert boldog – sorsát világért sem gúnyolom –,</p>

a – mint beszélük – Zeusz-nemzette Tantalosz, feje fölött függő szirtfaltól félve fél s a légben lengve éli létét, így lakol, mert – mint mondják – ember létére istenek köz-asztalánál része lett a tisztelet, mégsem fékezte nyelvét, csúnya örület!	Zeusz állítólagos gyermeke, Tantalosz; Ki ég és föld közt leng, reszketve feje Fölött függő sziklától. Büntetése ez, Mert az istenek asztalánál ülhetett, Ember létére – s nem becsülte meg magát, Eljárt a szája: rossz ragály a fecsegés.
---	--

a) Foglalja össze az idézet információi alapján Tantalosz történetének lényegét időrendben 4-5 mondatban!

Tartalmi elemek:

- Zeusz állítólagos gyermeke, Tantalosz
- istenek asztalánál ülhetett, ember létére
- nem becsülte meg magát
- büntetése: ég és föld közt leng, reszketve feje / Fölött függő sziklától

Az összefoglalás tartalmára a négy információ meglétéért 1-1 pont adható.

A téves vagy hiányzó időrendért – a tévedés súlyosságától függően – 1-2 pontot kell levonni.

Adható: 4, 3, 2, 1, 0 pont.

b) „nem gúnnyal mondom ezt”

Értelmezze a szövegrészlet alapján, hogy miért hangzik el ez a kitétel!

Mentegetőzés – Tantalosz története, bűnhődése szörnyű, Elektra mégis „boldog”-nak minősíti őt.

Lényegileg helyes válasz 1 pont.

Semmitmondó válasz 0 pont. (Pl. Elektra mentegetőzik)

Adható: 1, 0 pont.

A továbbiakban Elektra elmondja Tantalosztól származó családja történetét. Mit sejtet a család további sorsáról az idézett mondatrészlet („nem gúnnyal mondom ezt”)?

A család további története föltételezhetően még szörnyűbb lesz, mint Tantalosz kínjai (Tantalosz tehát hozzájuk képest még boldognak minősíthető).

Lényegileg helyes válasz 1 pont.

Semmitmondó válasz 0 pont. (Pl. Elektra nem akar gúnyolódni)

Adható: 1, 0 pont.

c) Idézza az alábbi kifejezések másik fordításbeli megfelelőjét! Pontosan csak azt a részletet idézze, amelyik megfelel a megadott idézetnek!

„reánk zúdít az ég”	„isten kiszabta”
„Zeusz-nemzette”	„Zeusz ... gyermeke”
„mint beszélük”	„állítólagos”
„így lakol”	„Büntetése ez”
„mégsem fékezte nyelvét”	„Eljárt a szája”

Minden jó idézet 1-1 pont.
 Nem adható pont, ha nem pontos az idézet.
 Adható: 5, 4, 3, 2, 1, 0 pont.

Az idézetek forrása:

Euripidész: *Oresztész*. Karsai György és Térey János fordítása. Nemzeti Színház. Színműtár. 2008.

Euripidész: *Oresztész*. Devecseri Gábor fordítása. Bp. 1984. Európa Könyvkiadó (Az eredeti szöveg mai helyesíráshoz igazított változata.)

Homérosz: *Iliász*. Fordította: Devecseri Gábor. Bp. 1960. Magyar Helikon

A műértelmező szövegalkotási feladat értékelése

Tartalmi minőség – összesen 15 pont a következő kritériumok mérlegelésével:	
- a bázisszöveg és a feladat értése; tudáskeretének ismerete (vonatkozó tárgyi tudás, általános tájékozottság);	
- a válaszelemek megfelelése a feladat szempontjainak, szövegbázisának;	
- problémaérzékenység, lényeglátás, témataratás, gondolatgazdagság, releváns példák, véleménynyilvánítás	

Szövegszerkezet – adható összesen 5 pont a felépítés (gondolati íve, logikája, a műfajnak való megfelelés); a szerkezet (koherencia, arányosság, tagolás, terjedelem) szerint	
4–5 pont	tudatosan felépített gondolatmenet; arányos szerkezet; elvárt terjedelem
2–3 pont	rendezett gondolatmenetre törekvés; aránytalan vagy erőltetett szerkezeti egységek;
0–1 pont	azonosíthatatlan, bizonytalan gondolatmenet; szövegtagolási hibák, hiányok; elvárt alatti terjedelem

Stílus – adható összesen 5 pont a nyelvi regiszter, a stílus, a szókincs szerint	
4–5 pont	megfelelő nyelvi regiszter; választékos, gördülékeny megfogalmazás; gazdag, pontosan alkalmazott szókincs
2–3 pont	választékosságra törekvés; szókincsbeli pontatlanságok, töredékes előadásmód
0–1 pont	igénytelen nyelvhasználat; nyelvi-stiliztikai hibák, szegényes szókincs

Nyelvhelyesség – adható összesen 5 pont a köznyelvi normának való megfelelés szerint	
4–5 pont	legföljebb 1 nyelvhelyességi hiba (súlyosságától függően)
2–3 pont	2-3 nyelvhelyességi hiba
0–1 pont	több nyelvhelyességi hiba

A műértelmező szöveg megoldásának néhány lehetséges tartalmi eleme

Olvassa el az alábbi verset, Szabó T. Anna, kortárs magyar költő alkotását! Értelmezze a művet úgy, hogy értelmezésében vizsgálja meg az önmegszólítás jelentőségét, és értelmezze a vers egésze és az utolsó sor kapcsolatát! Állításait alátámasztó kifejtésében térjen ki a vers nyelvi-stilisztikai megoldásaira is!

A műértelmező szöveg elvárt terjedelme 400-800 szó.

Szabó T. Anna: *Értsd meg*

Értsd meg magad, mint libegő, sosem-álló mozgását a fa, felhabzó felhőit az ég az őszi szélben, képlékeny hullámzását a tenger, fénymozaikját a lüktető,	1
mindig változó metropolisz.	5
Értsd meg a hajad minden szálát, a bőröd pórusait, a szemed rebegését álmodban, az izmok egymásra hangolt mozgását, a sejtek önjáró dallamát, az idegekbe nyilalló vágyat, sejtelmet, gerincizzító	10
gyönyört, fájdalmat, azt, ahogyan egy vagy a levegővel, s kiröppensz magadból minden légzéskor. Érintsd meg a földet, szorítsd a vizet a markodba, érezd	15
benne a dobogásod. Magadban halott vagy, érezd a halottakat magadban, a lángot, értsd meg magadat, értsd meg, légy egész. Érezd magad, ahogy a tenger érzi, értsd meg magad, ahogy az ember érti, hogyan érthető legyen az érinthetetlen.	20
És végre élsz.	

(2006)

A szöveg forrása: Szabó T. Anna: *Villany*. Bp. 2010. Magvető Kiadó, 39. old.

Figyelem! A javítási útmutatóban közölt tartalmi elemek, nem kötelezően elvárt válaszelemek. A javító tanár alapvetően a dolgozat gondolatgazdagságát és világos gondolatmenetét értékeli. Nem elvárt az útmutató szakmai nyelvének használata sem. A jónak minősített, elfogadott válaszelemeket a javító tanár pipával jelezzé.

- a vers logikájának alapja: **egymásra épülő igék** (*Értsd meg... Értsd meg... Érintsd meg... Érezd...*) – az új mondatok ezekkel az igékkel kezdődnek, egy mondat kivételével (*Magadban halott vagy...*)
- az **utolsó sor: összefoglalása**, ugyanakkor **következtetése** az előbbieknél – *És* kötőszó fejezi ki ezt a viszonyt: egy lehetséges funkciója az összegzés, lehetséges jelentése a következtetés
- az utolsó mondat fontos formai jellemzője a szintén **következtetésre utaló végre** határozószó
- a **vers utolsó szava (élsz)** a leghangsúlyosabb: lényegében összefoglalása mindannak, amitől az ember *él*, amiért *élőnek* mondhatja magát

- **az utolsó mondat stíláriis jellegzetességei:**
 - **hanghatását** a magánhangzók monotonája dominálja a sort (*é – é – e – é*)
 - **ritmikája** szerint két jambusból áll (*u – / u –*), ami a szabadverses forma végén szintén külön kiemeli a sort szókincsében, megfogalmazásában nagyon hétköznapi, kicsit henye fogalmazású – ellentétben áll a vers addigi szóanyagával
 - **versmondattanilag** ez az egyetlen egysoros mondat, a sok enjambement után szintén kiemelkedik, csattanóvá teszi ezt az utolsó sort
- a **vers** testében váltakoznak a **külvilágra és az emberi testre vonatkozó mondatok:**
 - első mondat: a természetet megidézése, utolsó szava a nagyvárosként azonosított természet
 - második mondat: az emberi testet jeleníti és szólaltatja meg
 - harmadik mondat: a külvilág élményének érzékszervi megjelenítése – az előző két szempont szintézise
 - következő két mondat: a szintézist folytatja más dimenziók bekapcsolásával az ember és a világ viszonyának elemzésébe: múlt (*halottak*), reflexivitás (*ahogy az ember érti*)
- a **megértés és a megérzés kettősségét** végigviszi a vers – utolsó felsoroló mondatában szervesen, de paradox módon összekapcsolja a kettőt: *értsd meg – érezd meg* ige
- a **természeti elemeket** csak érzékelhetőnek ábrázolja (*ahogy a tenger érzi*), az embert viszont reflektálónak – a teljességet (*légy egész*) a kettő összekapcsolása által látja elérhetőnek
- a világegyetem teljességét ábrázolja az **őselemek** (föld, víz, levegő, tűz) megidézése
- a külső világ érzékszervi érzékleteinek képsora makrokozmosz és a mikrokozmosz szerves kapcsolatát fejezi ki
- az **áradást** érzékelteti a vers nyelvi jellemzője **az alakzatok sokasága:** felsorolásokra, képek és érzékletek sorakoztatására épül – párhuzamos sorszerkezetek, anaforikus felsorolások; áthajlások használata (köztük nagyon éles áthajlások: *a / szemed; érezd / benne* a vers első felében)
- a vers egészének nagyon fontos eleme a **felhívás – önmegszólító** igék sorakoztatásával éri el: *értsd meg magad, értsd meg, légy egész*; személyes, egzisztenciális feladat (általános megszólítotthoz, a hallgatóhoz szóló felszólításként értelmezve a vers didaktikus, tanító verssé válik, a vers egész légkörétől, személyességétől idegen)
- **lehetséges kapcsolat** Nemes Nagy Ágnes *Fák* című művével – például: a két indító sor motivikusan is evokálja egymást: *Értsd meg magad, mint libegő, sosem-álló mozgását a fa,* illetve: *Tanulni kell. A téli fákat*
- Szabó T. Anna versének **tárgyias költészete** különbözik Nemes Nagy tárgyias költészetétől: az önmegszólítás személyessé teszi a felszólításokat – a *Tanulni kell* személytelenségével szemben az *Értsd meg magad* az olvasót is bevonja, és önmegszólításként is értelmezhető felszólítás
- a Nemes Nagy-verssel való párhuzam nem elvárható a vizsgázóktól, de elképzelhető – és növeli a dolgozat tartalmi gazdagságát – akár ennek a versnek, akár más, fákról, természetről, érzékelésről szóló verseknek a felidézése

A reflektáló szövegalkotási feladat értékelése

Reflektáló szöveg 20 pont	Tartalom	5 pont
	Problémaérzékenység	5 pont
	Gondolatmenet	5 pont
	Nyelvi igényesség	5 pont

A reflektáló szöveg megoldásának néhány lehetséges tartalmi eleme

Olvassa el az alábbi beszélgetés-részletet!

Hankiss Elemér: Ha egyetlen mondatban kellene meghatároznunk a legfontosabb különbséget ember és állat között, mi lenne az egyetlen, legfontosabb különbség?

Fehér Márta: Hajlok arra, hogy azt mondjam, hogy az öntudat vagy az önreflexió. De morfondíroztam, hogy ne a humorérzékét válasszam-e. Már amelyik embernek van.

Pléh Csaba: Az ember képes más embereket személynek tekinteni.

Jelenits István: Az öntudatnál én is szívesen kikötnék, de ehhez hozzákapcsolnám, hogy az ember nincs kiszolgáltatva a pillanatnak, hanem emlékezik a múltra, és előrenéz a jövőre.

Csányi Vilmos: Az ember el tud képzelni nem létező dolgokat.

Az ember és az antilop. Beszélgetések a szabadságról, a szépségről és sok minden másról.

Az idézett beszélgetés kérdezője Hankiss Elemér szociológus, beszélgetőtársai Csányi Vilmos etológus, humánetológus, Fehér Márta tudományfilozófus, Jelenits István katolikus teológus, filozófus, valamint Pléh Csaba pszichológus, nyelvész.

A szöveg elolvasása után kapcsolódjon be a beszélgetésbe: válaszoljon a kiinduló kérdésre, fejtsse ki, magyarázza meg, példákkal támassza alá véleményét! Válaszában reflektáljon a beszélgetés többi résztvevőjének véleményére is!

A reflektáló szöveg elvárt terjedelme 1–3 oldal (150–450 szó).

A szöveg forrása: Hankiss Elemér et. al.: *Az ember és az antilop. Beszélgetések a szabadságról, a szépségről és sok minden másról.* Bp. 2001. Helikon Kiadó. 11. old.

Figyelem! Az értékelés eredménye nem függhet a válaszadó és az értékelő világnézetétől, erkölcsi állásfoglalásától vagy vallási nézeteitől. Biztosítani kell, hogy a vizsgázó Magyarország Alaptörvényében (a Szabadság és felelősség című fő fejezet VII. cikkének (1) bekezdésében) lefektetett gondolat, lelkiismeret és vallás szabadságához való joga véletlenül se sérüljön.

A javító tanár az egyértelműen jónak minősített tartalmi elemeket (gondolatokat, magyarázatokat, érveket, példákat) pipával jelezze!

A megoldás során elsősorban a kifejtés és érvrendszer gazdagsága, valamint az eszmefuttatás koherenciája értékelendő.

- Szempont lehet a tudósok véleményének megértése, az elhangzott nézetekkel való vita, az azokkal való egyetértés, továbbá az egyes állítások alátámasztása érvekkel, történetekkel, valamely szaktudományok megállapításaival.
- Értékelendő, bár a feladatkijelölés megfogalmazása miatt nem elvárható a példák gazdagsága, a kulturális, irodalmi, művészeti, történelmi példák felsorakoztatása, a példák helytálló volta és kifejtettsége. Ugyancsak nem elvárás, de ugyancsak értékelendő idézetek használata akár szépirodalmi, akár történelmi forrásokból.
- Fontos szempont a fogalomhasználat pontossága és következetessége. Értékelendő a konkrétumok használata, de még inkább azok beépítése egy gondolatmenetbe, továbbá a konkrét tudományos, művészeti, gondolati hivatkozások helytálló használata. Nem elvárás egy filozófiai szaknyelv használata.

A három feladat helyesírásának és írásképének értékelése

A helyesírás és az íráskép az alábbi három feladatrészben:

Szövegértési és nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor
 Műértelmező szöveg alkotása
 Reflektáló szöveg alkotása

Helyesírás – adható összesen 8 pont a helyesírási normának való megfelelés szerint A hibatípusokat a <i>Javítási-értékelési útmutató</i> melléklete közli	
<i>8 pont</i>	nincs súlyos hiba; biztos központosítás
<i>6–7 pont</i>	legföljebb 1 súlyos hiba, 1-2 egyéb hiba; biztos központosítás
<i>4–5 pont</i>	legföljebb 2 súlyos hiba, 2-3 egyéb hiba; bizonytalan központosítás
<i>2–3 pont</i>	több súlyos és egyéb hiba; gyakori központosítási hibák
<i>0–1 pont</i>	nagyszámú súlyos helyesírási hiba; jellemzően hibás, hiányos központosítás

Íráskép – adható összesen 2 pont a szöveg rendezettsége, olvashatósága, az olvasó szempontjának figyelembe vétele, a forma kulturáltsága szerint	
<i>0–1 pont</i>	az olvashatóságra, az áttekinthető külső formára
<i>0–1 pont</i>	a kulturált javításra és a kulturált ékezethasználatra

MELLÉKLET

A./ A helyesírási hibatípusok

1./ Súlyos hiba

- a mássalhangzók időtartamának hibás jelölése közhasználatú szavakban
- a mássalhangzó-törvényekből eredő hibák
- a kis- és nagy kezdőbetű tévesztése közhasználatú tulajdonnevekben (pl. *Magyar Tudományos Akadémia, Természet Világa*), melléknevekben és egyelemű tulajdonnévből képzett melléknevekben (pl. *francia, balatoni, adys*)
- az igekötős igék hibás egybe-, illetve különírása
- a tagadószó egybeírása az igével, tagadott szóval, tagadott kifejezéssel
- az ly – j tévesztése, hiánya, kiejtés szerinti jelölése
- a felszólító módú igealakok hibái
- a közhasználatú szavak elválasztása
- a mondatkezdő nagybetű tévesztése

2./ Enyhe hiba

- minden egyéb hibatípus

B./ A szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibák jelölése

- Tartalmi hiba: a hibás rész aláhúzása egy vonallal
- Szöveg- és mondat szerkezeti hiba: a hibás rész aláhúzása szaggatott vonallal
- Nyelvhasználati hiba: a hibás rész aláhúzása hullámos vonallal
- Nyelvhelyességi hiba: a [hibás rész] kijelölése szögletes zárójellel (pl. *bemegyek a házba[n]*)
- Hiányzó bekezdés jele: fordított Z betű
- Fölösleges bekezdés (álbekezdés): jele: áthúzott fordított Z betű
- Szövegbeli hiány jele: √
- Szórend, mondatrend, a bekezdések sorrendje: 1. 2. 3.
- Logikai hiba, ugrás a mondatok (tagmondatok) között: →
- Logikai hiba, ugrás a bekezdések (a szöveg nagyobb egységei) között: ↓
- Logikai vagy nyelvi ellentmondás: ↔
- Egybeírás jele: | alul-fölül domború félkörrel
- Különírás jele: | alul-fölül homorú félkörrel
- A helyesírási hibák jelölése: súlyos hiba – 2 vonalas aláhúzás; enyhe hiba – 1 vonalas aláhúzás.